Sense data i sense signar, sempre som avui

M'ENFUTISME IL·LUSTRAT

Sense data i sense signar, sempre som avui.

Pre-text

Einstein va escriure *Ideas and Opinions* un any abans de morir, i deu mesos després de la seva mort vaig néixer jo. Ni estic a punt de morir, ni soc la reencarnació d'Einstein, ni puc aportar idees tan brillants, però sí que crec que ha arribat el moment de recollir les meves opinions pel senzill gust d'ordenar-les i deixar-les als hereus.

Si en les següents pàgines, junt amb les opinions trobes idees i fets, segurament seran apreses dels savis, i de fonts de les quals jo mateix dubto, així que si alguna cosa et ressona i vols aprofundir, hauràs d'anar a interpretar el llegat dels savis, com he fet jo.

Si no tens ganes de reflexionar llegint, i prefereixes consumir coneixement rapit, aquí va un decàleg de les 10 opinions que configuren el meu m'enfotisme il·lustrat.

1 Soc ínfim, com tot.
2 Res és important, res.
3 No sé com delimitar el jo, el nosaltres i tota la resta.
4 La consciència està per tot arreu. No és exclusivament humana o meva.
5 Tots som molt diferents, comparar és un entreteniment inútil.
6 No sé quasi res, ni tan sols el que sé.
7 Visc com puc, com tothom, i no hi ha res a dir.
8 Tots mentim o defraudem, cadascú a la seva manera
9 Es pot aprendre, però no ensenyar.
10 Bo i dolen, millor i pitjor, i tot el que diem són opinions esbiaixades.

Index

Pre-text	3
1 L'últim mil·límetre	4
2 La realitat	6
3 Els conjunts	8
4 La consciència	10
5. La Ceratitis capitata i el Pan paniscus.	12
6. I si no te'n fies?	14
7 I si tot el que fem ens és aliè?	16
8 L'art d'Enganyar	17
9 Ensenyar o aprendre	19
10 Relativitat infinita.	20

1 L'últim mil·límetre

Això va d'entendre la vida, un propòsit que m'acompanya des de fa dècades, i avui que encara no ho he entès, vull compartir el meu punt de vista i el que he après en aquests anys.

Comencem per posar context. Fa tretze mil set-cents milions d'anys va començar el big bang, o almenys això diu la ciència. Una explosió descomunal de la qual encara se'n parla, i on encara cremen el sol i els estels. El que veiem és la llum d'unes guspires mentre caminem sobre les restes de metralla.

És difícil d'imaginar, i he pensat que t'agradaria posar en context la línia temporal d'aquests 13.700.000.000 d'anys. Imagino un espai ben conegut per mi. Els 13,7 últims kilòmetres de la carretera de Barcelona a Sant Cugat. Imaginant que l'inici coincideix figuradament amb el big bang i al final tenim el segle XXI, són 13,7 milers de milions d'anys per 13,7 km, és a dir un milió d'anys per cada metre. Doncs a l'últim mili-metre comença el neolític i l'agricultura. Deu mil anys en què a Göbekli Tepe, vam deixar les primeres pedres. I si cerquéssim el temps de Stonehenge o les piràmides d'Egipte, estarien en les últimes tres dècimes de mil·límetre.

L'última centèsima de mili-metre concentra el segle en què hem generalitzat l'ús de l'automòbil, l'asfalt, l'electricitat ... i en les últimes micres, podem ubicar les nostres vides, la televisió, internet i la intel·ligència artificial, o si ho prefereixes pares, fills, salut, amor i maldecaps.

Però deixem a part el passat, i anem al present. Diu la ciència que l'univers observable té una dimensió de 93 milions d'anys llum, i que la totalitat de l'univers deu ser de 7 bilions d'anys llum de diàmetre. Per entendre'ns, si reduíssim la mida de l'òrbita de la terra al voltant del sol - un espai immens- a la dimensió d'un àtom, llavors el globus de l'univers tindria un radi equivalent al planeta Terra.

Ara que tenim una idea del temps i de l'espai en què ens estem, anem a veure com ens movem en kilòmetres per hora arrodonits per a l'ocasió.
A peu passegem a 3 km/h. En Fórmula 1 a 300 km/h i la sonda espacial Voyager va a 60.000 km/h. més enllà de l'Heliosfera. En quaranta-sis anys la sonda només ha fet 24.000 milions de km. Déu-n'hi-do!, però quasi res.

Donem voltes amb la terra com una baldufa a 1.670 km/h. Ull!, això és més que la velocitat del so que és de 1.234 km/h. Brutal la baldufa!

Vivim en un recò ínfim i ridícul entre l'espai i el temps.

Però seguim. Sobre la terra ens traslladem al voltant del sol a 110.000 km/h, i el sol segueix un dels braços de la Via Làctia a 828.000 km/h.

Però és que a més, nosaltres, i els centenars de milers de milions d'estrelles de la Via Làctia anem com un coet intergalàctic en direcció a xocar amb Andròmeda que és una galàxia propera més gran que la nostra. La velocitat d'aproximació és de 400.000 km/h, però no pateixis el xoc es produirà d'aquí a tres mil o quatre mil milions d'anys.

De totes maneres, per fer-nos una idea de les velocitats intergalàctiques, cal afegir a totes aquestes xifres l'expansió de l'univers que va a 252.000 km/h/Megaparsec. T'ho explico, perquè a mi també m'ha flipat. Cada hora dos punts separats per un megaparsec se separen 252.000 km. No és que es creï aquest espai, és que el mateix espai s'expandeix a aquesta velocitat brutal. Per sort a escala humana és negligible. Per exemple un any llum d'aquest any recorre només 2.000 km més que un any llum dels de l'any passat. Sobre 9,46 bilions de km no és res. Per acabar-ho d'adobar diuen que el nou telescopi espacial James Webb està aportant dades que fan pensar que l'expansió de l'univers és encara més ràpida.

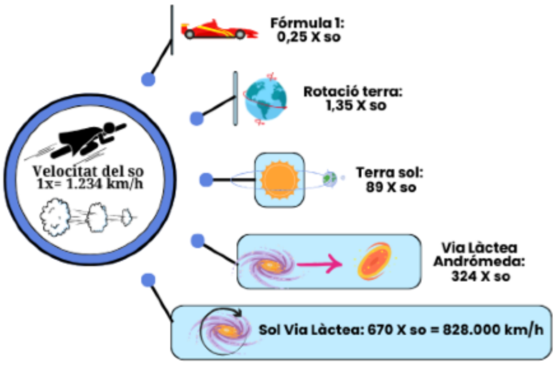

La velocitat relativa del que es mou amb nosaltres és incommensurable.

Si, ja sé que la ciència diu que això que t'he explicat no és ben bé veritat, perquè l'espai i el temps no són coses tan diferents, i en aquest contínuum la gravetat modifica la manera en què estudiem les dades, però tant se val. Ja no ve d'aquí.

No som res, som éssers ínfims en aquest minúscul raconet de l'espai temps en què anem a tota hòstia.

1 Soc ínfim, com tot.

2 La realitat

Jo opino que això que en diem la realitat no existeix. Almenys, no és com ens l'expliquen. Passa una mica com amb el sol, que tots sabem que surt per l'est i es posa per l'oest en el seu camí de donar voltes a la terra, però en realitat és la terra qui dona voltes al sol, o això diu la ciència.

L'única manera de copsar la realitat és a través dels -suposo que sis- sentits. Si hi hagués una realitat única per tothom, tots veuríem el mateix, però jo, molts cops veig les línies lleugerament corbades, quan tu les veus rigorosament rectes. Ja sé que és degut a les meves ulleres que causen aquesta distorsió. De totes maneres, si em trec les ulleres, jo veig les línies doblades per efecte de l'estrabisme, i ara que comparo veig clarament una diferència gran de la mida de les coses quan porto ulleres i quan me les trec. I si tenim diferències amb la mida i la forma, també les tenim amb els colors. Jo dic blau quan tu dius verd, i si preguntem a un daltònic les diferències d'apreciació seran sorprenents.

El que passa amb la vista també passa amb els altres sentits. Uns sentim pudor de gas, on altres no noten res estrany. Uns sentim un xiulet de fons on altres escolten el silenci. Uns notem una rugositat maldestra a la pintura, mentre altres els sembla una suavitat normal. Si a això afegim la immensitat de condicions i malalties al voltant de la vista l'oïda i els altres sentits, ja podem veure que la realitat no és igual per a tothom.

Però encara hi ha més. Els sentits treballen en dues direccions. A més de veure, mirem, a més de sentir, escoltem, a més d'olorar, ensumem. On un mira un quadre de Picasso, un altre centra l'atenció en la noia que mira el quadre. On un respira avorrit, un altre ensuma una rosa, on un escolta un discurs, un altre està atent a la conversa a la taula del costat.

Personalment, penso que la realitat la projectem nosaltres sobre un teixit més o menys informe on coincideixen les projeccions dels altres. En diem prestar atenció. Sí, ja sé que ho haig d'explicar millor. Posem un exemple. Una típica reunió de treball o familiar, on tots coincideixen en l'espai i el temps, però cadascú "*parla de la festa segons li va*". Acabada la reunió pots escoltar les diferents versions i pots descobrir diferències importants. Cadascú s'ha fixat en detalls diferents, i sobretot, cadascú ha interpretat i recordat fets que són plenament incompatibles. La visió de l'optimista, de l'enfadat, de l'ofès, i de l'observador, no tenen res a veure amb la del pessimista, la del feliç, la de l'agraït i la del despistat. Tots han "viscut" realitats diferents, i jo opino que cada un d'ells s'ha projectat sobre l'escenari on convivien les projeccions de tots.

El que veiem és la suma de les projeccions de tot el que està al voltant nostre, començant pel que projectem nosaltres.

No sona gaire científic, però és una possible explicació coherent (perdona la simplificació). Si tornem a la física, podem consultar al gat de Schrödinger que no està ni viu ni mort fins que el científic obre la caixa. El mateix passa en l'experiment de la doble escletxa travessada per una ona fins que el científic mira per quina de les dues escletxes ha passat i llavors resulta que no era una ona, sinó una partícula que passa per una sola de les dues escletxes. El fenomen de la superposició quàntica es dona també en els experiments amb el spin que col·lapsa només amb la mirada del científic i afecta remotament una altra partícula enllaçada però llunyana. També es veu en el túnel quàntic en què les partícules són probablement a les dues bandes de la barrera, fins que apareix el mesurador i es decideixen per un o altre.

La ciència ve a oferir-me un camí per on justificar mal que bé, la idea que la realitat no és una cosa estàtica igual per a tothom, sinó que és el resultat de l'observació del científic sobre un estat probabilístic que jo no conec prou bé.

Així la meva proposta, el resultat de la projecció subjectiva de cadascú, no sembla tan inversemblant. El que la meva opinió sigui coherent amb la ciència no significa que hi hagi relació de causa a efecte, però dona confiança.

En la reunió de l'exemple, si afegim una persona cega, no veurà res, però es projectarà sobre la realitat afectant la percepció de tots els altres. Si afegim un gos, al que ens és fàcil atribuir consciència, afectarà la reunió. Si ara hi afegim un ram de roses, i fins i tot uns lingots d'or sobre la taula, és clar que ens afecta a l'experiència de cadascú. En la meva visió el cec, el gos, la rosa i l'or es projecten sobre la reunió, i cadascun segons els seus sentits o instruments de mesura rep la projecció del conjunt.

La meva percepció, la del cec, la del gos, la rosa o l'or, no és sobre una "realitat única immutable", ni sobre una "realitat diferent", és la percepció elaborada en funció de les eines de mesura que disposa cadascú. El gos amb el seu olfacte i oïda, o la rosa i l'or amb les seves sensibilitats que no coneixem prou bé, trauran la seva particular versió de "la realitat", com van fer l'optimista i el despistat.

2 Res és important, res.

3 Els conjunts

Arribats aquí, mirem d'imaginar l'univers com un conjunt de conjunts, en què cadascun interacciona amb els altres. Interaccionar vol dir que dona i rep, que és sensible al que passa a l'exterior i projecta també alguna cosa sobre l'entorn. A tots aquests conjunts els considero subjectes, i els atorgo la capacitat d'interacció, és a dir les facultats de projectar-se i de ser sensibles a la projecció dels altres conjunts.

La Via Làctia corrent cap a Andròmeda és un bon exemple. Són dos conjunts que interactuen. El que són, el seu moviment i les seves forces tenen efecte l'un amb l'altre. Jo escrivint mentre tu llegeixes n'és un altre. El que projecte qui escriu afecta a qui llegeix, però també l'acció del lector afecta al text i a l'autor. L'or que teníem a la reunió, també el considero subjecte, ja que projecta un efecte important sobre la reunió, i també és sensible, per exemple es dilata i contrau en funció de la temperatura de la sala que ha augmentat a mesura que hi entren més persones atretes per l'or.

Si l'or és un subjecte, et preguntaràs on queden els objectes, i aquí enllaço amb la mecànica quàntica que ens diu que les partícules -les coses- estan en un estat de superposició quàntica fins que interactuen amb un subjecte, un mesurador, un humà o el que sigui que les fa col·lapsar en un dels molts estats que permet la superposició probabilística quàntica. Recordem l'experiment de les dues escletxes, o el gat de Schrödinger, o l'espín, que no col·lapsen en una cosa o una altra fins que el científic pren mesura. En la meva opinió la idea d'un objecte, únic i real, igual per a qualsevol observador, és una simplificació que fem per entendre'ns. És com quan diem que el sol surt per l'est i dona la volta fins a l'oest. Senzillament és una simplificació subjectiva.

Els diferents conjunts tenen diferents capacitats de sensibilitat i projecció, que augmenten a mesura que augmenta la complexitat del conjunt i la interacció. Unes molècules de mercuri, un termòmetre, un científic amb termòmetre, una estació meteorològica, una galàxia, etc. tots tenen àtoms i mercuri, tots són sensibles a la temperatura, i tots tenen efecte sobre l'entorn en què interactuen, però la seva sensibilitat i projecció creixen amb la complexitat, i sobretot a mesura que interactuen amb els altres conjunts.

Analitzem els subjecte "ramon", una etiqueta que hem assignat a un conjunt que canvia enormement segons el context. Per exemple el 1956 diries que és un fetus, o un bebè format per àtoms i molècules de les quals avui no en queda res més que l'etiqueta “ramon". Si ho mires en el context d'ara mateix, tens un altre conjunt d'àtoms absolutament diferents, que projecten idees sobre el teclat i són sensibles a infinitat d'experiències i d'estímuls. Segons qui siguis tu, hi projectaràs la idea d'un escriptor, o la d'un familiar, la idea d'un visionari de grans pensaments, o la d'un jubilat que interpreta l'ininterpretable.

Ara movem el "ramon" en diferents entorns, una reunió familiar, una partida d'escacs, veient una pel·lícula de guerra, o fent l'amor. El que sent i el que projecte el conjunt "ramon" només és comprensible en funció del que interactua amb l'entorn. Ara pugem al "ramon" en un cotxe de carreres i el posem a donar voltes a un circuit. El conjunt ara inclou cotxe i humà, i tant el que sent com el que projecte aquest conjunt és força diferent del que hem vist abans. Si, aquest conjunt és diferent, suma-li un copilot, mecànics, assistències i un equip que diu "hem guanyat". L'equip sencer és un altre conjunt que interactua amb els altres equips i li considero una personalitat i una consciència pròpia, diferent de la de cada un dels seus integrants. Si ho prefereixes imagina una coral que diu "el diumenge cantem", o una parella que diu "ens casem" Cadascun d'aquests conjunts té sensibilitat i projecció pròpia, i existeix en la mesura que interactua. En la meva opinió els conjunts tenen opinió, i consciència pròpia, diferent dels seus components per separat. La família, la colla, l'equip, el club, el poble, la nació, la professió, la galàxia i un llarg etcètera interactuen com a conjunts amb sensibilitat i projecció pròpies.

De la mateixa manera, conjunts menys complexos tenen sensibilitats i projeccions diferents. Els rat-penats reaccionen als ultrasons, les llavors de carabassa reaccionen a la humitat, i les roses a

la presència del jardiner que ha assassinat a la seva companya fa unes hores, o almenys això ens diuen els experiments de Backster amb el seu polígraf.

Llavors quan ens sentim "ramon" només és perquè ens hem fixat en aquest conjunt, actuem amb la consciència individual. Quan diem "hem guanyat" "cantem demà" o "ens casem", el que actua és la consciència de l'equip, la coral o la parella.
Cada conjunt inclou infinitat de conjunts amb nivells de consciència diferents. "ramon" és una abstracció transitòria que curiosament inclou el sistema circulatori, les ulleres, les mil espècies de bacteris fongs i virus de la microbiota, el rellotge i les sabates.

Des de la consciència del gen egoista que Dawkins descrivia com el subjecte que evoluciona utilitzant l'organisme com una màquina de supervivència, "ramon" no és gaire diferent de l'equip o la coral.
Fins i tot aquestes molècules i àtoms que hi ha ara en els pulmons o en l'estómac, fa unes hores eren part d'altres persones, animals, vegetals o minerals. No existeix una línia inequívoca que delimiti el conjunt "ramon" o el conjunt parella, o família, el lingot d'or, o estació meteorològica.

Si això és així - només és com ho veig jo- la realitat que tens a les mans, el que veus, és la suma del que projectes - la teva mirada, el que escoltes- més les projeccions de tota la resta, que acabes veient i sentint. Quan dic tot el de més, parlo de les projeccions dels altres conjunts en què et relaciones, les altres persones i també els equips, les corals, l'or i el gen egoista.

És difícil delimitar conjunts, perquè son infinits i variables, i si pot prestar atenció des de punts de vista molt diferents.

Els conjunts i les coses amb les quals no tenim relació, és com si estiguessin en la superposició probabilística quàntica. No en podem saber res, ni tan sols s'ha definit si són ones o partícules. Estan en espera d'interactuar per col·lapsar en forma de subjectes definibles en relació amb els altres.

Aquesta percepció del món basada en el que projectem i el que recullen els sentits, fa que el que definim amb l'etiqueta "ramon" tingui molt més a veure amb l'observador que amb l'observat. Jiddu Krishnamurti ho explica a bastament quan elimina l'ego de l'equació i no veu diferència entre l'observador i l'observat.
Si escoltem a Carl Jung, ens diu que quan reaccionem iradament davant d'un imbecil egoista, ens acabem de trobar amb la pròpia ombra. Veiem en els altres allò que no volem reconèixer en la nostra pròpia essència.

Ja diuen que "*el que diu en Pere d'en Joan, diu més d'en Pere que d'en Joan.*"

3 No sé com delimitar el jo, el nosaltres i tota la resta.

4 La consciència

Quan hem parlat d'objectes i subjectes, soc conscient que he estirat una mica el recurs del llenguatge, i ara ho tornaré a fer. Això no ha d'invalidar les idees, sinó la meva capacitat per cercar mots que descriguin conceptes poc habituals o contraintuïtius.

Tornem a la mecànica quàntica i l'experiment de Young amb les dues escletxes. Tenim un element que reacciona a la mirada del científic -l'acte de mesurar- col·lapsant en una ona o una partícula en funció de si hem posat un detector de pas sobre l'escletxa. Al meu entendre, això es pot interpretar com una mostra mínima de consciència. Fins que l'element no és conscient de la presència del científic o de l'aparell de mesura, es manté en la superposició probabilística d'estats quàntics, i quan interactua, el reconec com a subjecte. D'alguna manera el científic o l'aparell de mesura l'ha etiquetat en la interacció.

Podem imaginar el mateix amb conjunts d'elements com el lingot d'or o la galàxia. A tots assigno un cert nivell d'interacció bidireccional que inclou projecció sobre l'entorn i sensibilitat a l'ambient resultant. Els conjunts prenen identitat quan es projecten sobre l'entorn i es veuen reconeguts. El lingot d'or projecta una estranya atracció sobre les persones, i un pes sobre la taula, i al mateix temps reacciona dilatant-se amb l'augment de la temperatura.
Hi ha infinitat de conjunts, i estan en constant evolució. *No et banyes mai en el mateix riu*, i l'etiqueta "ramon" respira i transpira infinitat d'àtoms per minut, de manera que no en queda ni un de sol d'aquell bebè dels anys '50.

Els diferents conjunts tenen diferents nivells de sensibilitat/projecció. L'estació meteorològica o el conjunt cotxe-pilot de circuit estan a nivells força diferents de consciència. Als humans ens agrada interpretar un salt abrupte de consciència quan un conjunt cobra vida o inclou una vida humana. Ara ho esbrinem.

Mirem com un conjunt senzill s'acosta a la vida. Ens n'anem 3.700 milions d'anys enrere i tenim unes molècules àcides que esdevenen ARN àcid ribonucleic, i adquireixen la capacitat d'emmagatzemar informació genètica i catalitzar reaccions químiques. Després l'evolució les portarà a desenvolupar proteïnes i les dobles hèlices de l'ADN àcid desoxiribonucleic. Posteriorment, els conjunts tindran capacitat de duplicar-se i es formaran cèl·lules amb membranes delimitadores i organismes vius. Cada un d'aquests conjunts té -a parer meu- nivells de consciència una mica més complexos, alimentats per la interacció. Com més projecció cap a l'entorn, més sensibilitat a l'ambient resultant. La idea és antiga, però Giulio Tononi i la ciència actual consideren aquesta possibilitat en què tot té algun nivell de consciència i l'etiqueten com a panpsiquisme.

Podem pensar que tot te algun nivell de consciència; la molècula, el gen, la galàxia...

Seguim i tornem al conjunt "ramon" que amb els anys ha anat perdent sensibilitats - cada dia i veu menys- i projecció - ja no fa discursos amb grans audiències- i s'acosta a la mort.
Filosofies i religions a part, la mort dels éssers vius no sembla una frontera clara i definida per la parada cardíaca o la falta d'activitat respiratòria o cerebral. Tal com demostren les experiències properes a la mort recollides per Elisabeth Kübler-Ross i la pràctica mèdica o espiritual, la mort és un concepte difícil de delimitar. Però si considerem la vida com un atribut més del conjunt "ramon" la mort no és més que la continuació del procés d'evolució del conjunt. El conjunt pot haver perdut la vista i la vida, però continua existint com tots els conjunts. El cadàver continuarà interaccionant fortament amb l'entorn, i l'esquelet i els records continuaran donant identitat al conjunt "ramon" mentre hi hagi interacció. Des del punt de vista del conjunt, no hi ha diferències significatives entre el dia de l'enterrament, el de la gran afartada i el de l'accident. Diuen que els morts continuen existint en la memòria dels vius.

El mateix passa amb altres conjunts que ens són més fàcils de valorar, com la coral, la classe de tercer, l'equip, o la colla de la disco. Neixen quan comencen a interactuar com a conjunt, i evolucionen incorporant o perdent elements, projeccions i sensibilitats. Aquests conjunts no moren perquè acabi el curs escolar, o l'equip deixi de competir. Si anys després hi ha un terratrèmol que afecti alguns membres del grup, és ben probable que el grup en conjunt es projecti i sigui sensible a l'ambient creat pel terratrèmol. Naturalment, penso que la consciència de grup té relació directa amb la intensitat en què interactua.

4 La consciència està per tot arreu. No és exclusivament humana o meva.

5. La *Ceratitis capitata* i el *Pan paniscus*.

Els humans som diferents, molt diferents els uns dels altres. Dels pigmeus als batusses, dels mascles a les femelles, dels maoris als inuits, dels optimistes als pessimistes, dels autistes als bipolars, dels budistes als animistes ... De fet, no hi ha dos humans iguals, ni tan sols les parelles de bessons reaccionen igual davant la vida.

Molts humans tenim la il·lusió de classificar-los a tots en el camí a comprendre'ls, i comprendre'ns a nosaltres mateixos. A més, en aquest procés aprofitem per a discernir entre bons i dolents, indis i americans, nazis i jueus, o entre llestos i ximples, o generosos i egoistes, sense ser massa conscients del biaix dels nostres punts de vista.

Si consultem als savis sobre els temperaments humans, tots coincideixen en una cosa: Hi ha quatre temperaments principals. I tots els veuen diferents! Aristòtil els veu *Hedonista, Propietari, Ètic i Dialèctic*, mentre Galen els veu *Sanguini, Melancòlic, Colèric i flegmàtic*, i així continuen, Plató, Paracels, Mayers, Kiersey..., tots donant 4 categories que no s'assemblen més que en què són quatre.

Un parell d'humans ens poden semblar iguals i poden ser tan diferents com una *Ceratitis capitata* i un *Pan paniscus*, tots dos són animals, viuen a l'Àfrica, mengen fruita i comparteixen molt més del 50% del seu ADN amb tu. La *Ceratitis capitata* és la mosca de la fruita, i el *Pan paniscus* és el ximpanzé pigmeu conegut per la seva afició a les pràctiques sexuals intenses. Poden compartir moltes etiquetes, però són molt diferents.

Cadascú va, viu i veu la vida de forma molt diferent.

Realment no en tenim ni idea de la persona que tenim al davant. No coneixem els seus traumes infantils, ni els aprenentatges de la seva vida, ni les manies. De fet, el que tenim és un grapat d'etiquetes "doctor" "europeu" "simpàtic" que hem posat sobre la nostra projecció, en funció d'on hem centrat la nostra atenció. Això té poc a veure amb el mateix procés fet pels seus enemics o per l'inspector d'hisenda que el persegueix i li atorga les etiquetes de “corrupte”, “estafador” i “antipàtic”.

Curiosament -en la meva opinió- tampoc tenim ni idea de la persona que etiquetem com a "Jo". No ens coneixem els traumes infantils, ni els aprenentatges inconscients de la vida, ni tan sols som capaços d'identificar les nostres manies. De fet, el que tenim és un grapat d'etiquetes "autista" "català" "llest" que hem posat sobre la nostra projecció, en funció d'on hem centrat la nostra atenció.

Enfront d'aquesta diversitat i d'aquest desconeixement, que passem per alt, de la mateixa manera que quan diem que el sol surt per l'est, no em queda més remei que pensar que cadascú viu com pot, que les classificacions i comparacions de llest-ximple, bo-dolent, millor-pitjor, no són més que abstraccions i convencions que acceptem, però res tenen a veure amb la realitat. Podem dir que el sol surt de dia i la lluna de nit, però el dia que hi ha eclipsi de sol i veiem la lluna al cel a l'hora de dinar, no ens fa reconèixer que la resta de l'any vivim errats.

Per acabar-ho d'adobar, els individus, els grups i les espècies canvien i evolucionen com tots els conjunts. Darwin creia que el fil conductor del canvi era l'evolució de les espècies. En la meva opinió, el fil no són les espècies, sinó les interaccions entre conjunts. Si no hi ha interacció, no té sentit pensar que hi ha influència en l'evolució. El pinsà vegetarià que Darwin troba en una illa de

Galápagos, no evoluciona junt amb el pinsà cantor de l'illa veïna. Evoluciona junt amb les fruites i ecologia de l'illa on viu. Per l'evolució no té gens d'importància que bonobos aïllats de la mateixa espècie canviïn dramàticament, però sí que la mosca de la fruita que viu en el mateix entorn canviï de costums.

Així doncs, a més de ser molt diferents els uns dels altres, anem canviant dia a dia en funció de les interaccions i experiències que anem tenint no tan sols amb altres humans, sinó amb tots els éssers vius, amb l'or i amb qualsevol cosa que interaccioni en el nostre entorn.

5 Tots som molt diferents, comparar és un entreteniment inútil.

6. I si no te'n fies?

Imagino que has cregut bona part del que he explicat fins ara, i això és així, per què coincideix amb el que diuen els mitjans de comunicació, el que et van ensenyar a col·legi i en general a l'opinió científica de l'entorn. Però, ¿Tu i jo tenim alguna experiència directa que ens permeti dir que és veritat? Podem passar d'una creença apresa a un saber experimentat? Ho explorarem amb un exemple tret de la meva infància i una mica d'imaginació.

Imagina que neixes i durant els primers anys de la teva vida tot l'entorn és coherent explicant un món infantil, incloent-hi aquests axiomes:

- Els reis mags són tres i venen en camell des d'orient, un lloc que està a un més de distància en camell de Betlem, un lloc on neva cada mes de desembre.
- El sol dona voltes lentament a la terra i es veu unes 12 hores cada dia
- La Lluna fa el mateix a la mateixa velocitat i es veu les altres 12 hores cada de nit
- L'univers el va crear Déu i el que diu la Bíblia és rigorosament real, de fet és reflex fidel de l'estat de la ciència.
- L'home és al centre de l'univers, i els animals no tenen intel·ligència, ni consciència ni senten cap mena de dolor. No poden utilitzar eines, ni raonar, ni tenir sentiments d'amor, pena, etc.
- Els estrangers són gent estranya que venen d'estranja i parlen un idioma que es diu estranger. Millor no t'hi acostis, ja que són perillosos.
- Si dius mentides et cauen les dents, si et fas palles et quedes cec, si et portes malament ve el coco i et menja, etc.
- Vius en una democràcia orgànica com a tot arreu.

No segueixo, perquè ja m'has entès, sobretot si tens coneixements de la societat espanyola de la postguerra. Recorda que no parlo de religions, sinó d'un context amb axiomes diferents per imaginar un experiment.

Ara imagina que algú et comença a explicar que estàs equivocat, que en realitat el que passa és que l'univers va sorgir del caos a l'antiga Grècia i els primers deus van ser Eros Urà i Gaia, que el món era ple de superherois, etc. A mitja explicació entra un estranger i diu que això són bajanades, que en realitat el món va ser creat a partir del cos del gegant primordial Ymir, assassinat pels déus Odín, Vili i Vé i que Thor ... Però de seguida entre un altre i diu que això va començar amb els aztecas i que els deus Tezcatlipoca i Quetzalcóatl crearen la terra a partir d'un monstre marí, formant el paisatge amb parts del seu cos.

En aquest moment, reflexiones i intentes saber si deixant de banda tot el que t'han dit i tot el que t'han ensenyat i tot el que t'han fet creure, pots fer una llista de les coses de les quals en pots estar segur per experiència pròpia, directa e immediata.

I si tot el que ens expliquen els savis només fossin opinions d'ignorants imaginatius?

Què saps realment?

- Que és possible que hi hagi relació entre dir mentides i que et caiguin les dents, però no tens manera de comprovar aquesta hipòtesi més enllà de mentir i esperar.
- Que qualsevol cosa que pugui passar abans del teu naixement o en el futur, està fora del teu saber experiencial.

- Que tot el que no has vist, i escoltat amb els teus propis sentits de la vista, el tacte, etc. estarà fora del teu saber.
- Que inclús el que et transmeten els sentits pot ser molt contraintuïtiu. Pots veure una cara en una taca a la paret, però t'és impossible veure un mussol dissimulat a l'arbre abans que es mogui i surti volant.
- Que existeixen estats alterats de percepció en somnis o amb drogues, que no són coherents amb això que en dius realitat.
- Que Escher dibuixa escales impossibles, que la intel·ligència artificial et mostra fotos i vídeos sobre coses que no han existit mai, i que les notícies falses omplen l'univers de la comunicació sense que tinguis eines per arribar al coneixement de primera mà, sense intermediaris.
- Que el relat que tu has viscut en directe no coincideix amb el relat d'un altre que ho ha viscut al teu costat.
- Que *si penso és que existeixo*, és una postura filosòfica bonica, però això no vol dir que quan no estàs pensant, no existeixes?, i els animals, plantes i coses no existeixen?, i per què hauria d'haver-hi una connexió inequívoca entre el món de les idees i el món real?

Si rasques una mica això és un mar de dubtes resolts amb el que diuen els altres.

6 No sé quasi res, ni tan sols el que sé.

7 I si tot el que fem ens és aliè?

És difícil viure, i ho sembla molt més. Estic convençut que cadascú viu com pot i que la voluntat hi té un paper reduït. M'explicaré millor.

El punt de partida subjectiu, el jo, l'ego o el nosaltres, la parella, la coral o l'equip, semblen ser els que prenen les decisions de la nostra vida, però hi ha condicionants de tota mena que ens impedeixen prendre decisions fonamentades des de la voluntat. Les restriccions físiques i les forces universals començant per la gravetat, limiten fortament les possibilitats de volar per exemple. Les limitacions biològiques -no és el mateix governar un bonobo que una mosca de la fruita- són una altra limitació evident. Si ja ens situem en la condició d'humans, ens sembla que el lliure albir té sentit, però continuen les limitacions. No podem viure com volem. Una part important de la vida funciona al marge de la consciència: respiració; sistema cardiovascular; sistema nerviós; somnis; subconscient ... i un altre bona part de la nostra manera de viure està fortament condicionada per la cultura, la tradició familiar, la pressió dels pares, dels caps i dels amics. Amb el petit espai que queda, les nostres decisions venen condicionades per l'experiència, els traumes infantils, i l'entorn immediat. Recordem allò que dèiem, que projectem i percebem junt amb les projeccions dels altres i de l'entorn.

I si tot el que fem ens és aliè?

A això cal afegir que darrere de cada acció, la biologia ens dona un còctel de dopamina, serotonina i oxitocina que condiciona fortament la següent acció. És la dopamina la que em fa passar el següent vídeo de TikTok.

És a dir, que quan prenem la decisió d'agafar un lingot d'or de sobre la taula, el que està fent la resta dels presents i tots els condicionants dels paràgrafs anteriors ens han ajudat a decidir. Admeto uns mil·límetres de lliure albir en aquesta decisió, però deixa que protesti enèrgicament sobre la utilitat d'aquesta minúscula capacitat de decisió.

Molt probablement decideixo agafar l'or per què he pensat que això em faria més ric, i ser més ric és un pas cap a ser més feliç, i l'objectiu vital del meu jo, del meu ego és ser feliç. Aquí tenim coses a discutir. És possible que l'objectiu de la vida ens acostí més a la reproducció de l'individu i la conservació de l'espècie que a la felicitat, però deixant això de banda, la predicció feta des del raonament amb lliure albir que informa d'un futur més feliç, és una pura entelèquia. Unes hores després d'haver segregat un còctel hormonal que ens fa somriure amb l'or a la butxaca i el cor content, podem acabar detinguts pel robatori, o acomiadats de la feina, o podem arribar uns segons tard a l'ascensor on ens esperava l'amor de la nostra vida. L'experiència diu que el futur sembla resistir-se a complaure la imaginació de les nostres decisions. No crec que Adam i Eva poguessin imaginar que menjar-se una poma tindria conseqüències milers d'anys després, ni que la papallona que fa un aleteig al Brasil auguri un tornado a Texas seguint la teoria del caos.

En resum, jo no visc com voldria, sinó com puc, i les meves decisions vitals estan regides per un cúmul de circumstàncies, experiències i projeccions que deixen un espai minúscul al lliure albir. Com et pots imaginar, crec que a tu i a tothom l'hi passa el mateix, amb l'agreujant que cadascú parteix d'una genètica i experiències diferents, que fan que alguns es mostrin flegmàtics, optimistes, esportistes, anarquistes, baixets, prims, musculats, reflexius, utilitaris, etc. mentre altres es mostrin més sanguinis, pessimistes, artistes, independentistes, alts, grassos, fluixos, eixelebrats, col·laboradors, etc.

Si tothom viu com pot, no hi ha res a dir, ni res a criticar, ni a corregir. Si ens costa prendre les nostres decisions sense comprendre quan condicionades estan, imagina posar-se en les sabates de l'altre. I si ara els teus condicionants et porten a dir, a criticar i a corregir, que has de fer? Doncs en la meva opinió, no t'hi amoïnis, "és la vida" tu també vius com pots i no te'n pots estar de voler canviar als altres o de perdre l'empatia pels que són diferents.

7 Visc com puc, com tothom, i no hi ha res a dir.

8 L'art d'Enganyar

Reconec que la mentida és el trauma de la meva infància i t'ho explico una mica, però potser tu no dius mentides, o no recordes les teves lluites amb les mentides, o hi havia altres coses que et preocupaven més. Com saps, jo penso que tots som diferents, però ara que no em sent ningú crec que sou tots uns mentiders.

Vaig passar anys creient que jo no deia mentides, i sorprenent-me i enfadant-me en veure com la gent mentia sense despentinar-se. Que si venen els Reis Mags, que si aquest arròs no porta seva, que si anirem a jugar en cinc minuts. La llista és immensa, i va acompanyada del "no diguis mentides que et cauran les dents" mentre t'ensenyen que la mentida és un "pecat mortal". Sí, sí, literalment "Pecat mortal" castigat amb una eternitat cremant a les calderes d'en Pere Botero.

Després de molts anys d'ignorància i subconscient vaig descobrir que jo també mentia, i que el que veia en els altres era la projecció de la meva ombra. Beneït sigui Jung per explicar-ho tan bé, i per mostrar un exemple de què "el que diu en Pere d'en Joan diu més d'en Pere que d'en Joan".

L'art d'enganyar té aspectes subtils. "*Com estàs? Jo molt bé*", es podria traduir per "*m'importa un bledo el teu estat, i no et penso compartir les meves misèries, però si ens creuem aquestes mentides podrem passar a negociar altres coses amb més confiança.*" És sorprenent però funciona. Utilitzem les mentides per generar confiança. Realment els humans som l'Hòstia! De totes maneres generar confiança és el primer pas per trair-la. Poso un esquer ben bonic dissimulant l'ham i pesco un peix que havia confiat en mi. El fet de mentir, va molt acompanyat de l'art d'enganyar i del de seduir. Utilitzem aquestes arts pels negocis, per l'amor, pel sexe, i en general per viure i sobreviure, però de totes maneres no ens ha d'estranyar, ja que la mentida no és un recurs exclusiu d'alguns humans. Menteix la serp inofensiva que s'assembla a la verinosa Coral, Menteix el ximpanzé que es posa en posició de valent atacant mentre està cagat de por. Menteix el mussol dissimulat impertèrrit mentre espera sorprendre i cruspir-se al ratolí. Menteix l'orquídia que simula el que no és per atraure els pol·linitzadors. Probablement, l'engany i la mentida siguin les eines amb què negocia la vida en el seu constant intercanvi ecològic.

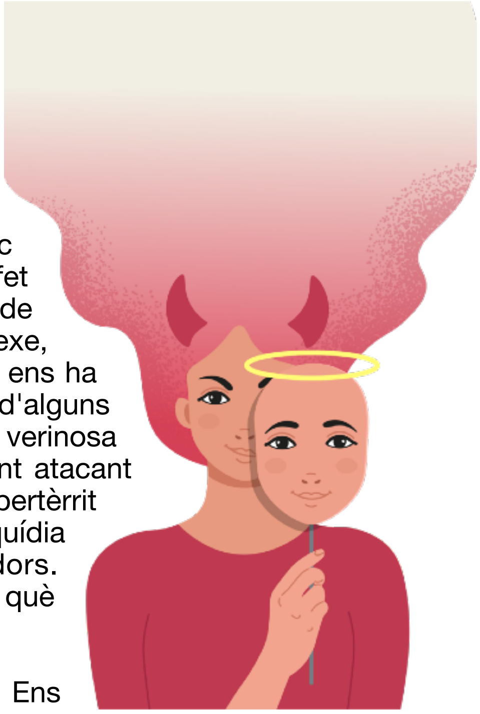

L'engany és part essencial de la vida

De fet, la primera víctima de l'art d'enganyar és un mateix. Ens mentim descaradament a nosaltres mateixos, i ens fem creure que som guapos, llestos i honestos, i això ens crea un xoc i una dissonància cognitiva que mal dissimula les nostres incoherències.

Jo he arribat a la conclusió que no es pot ser coherent. La coherència com la veritat són conceptes escorredissos i sobrevalorats. La coherència entre el que penso, el que dic, i el que faig és pura entelèquia, i això xoca frontalment amb l'ètica, en la imatge de "persones ètiques" que tenim de nosaltres mateixos. Aquesta ètica que apliquem als altres amb vehemència, ens la saltem inconscientment quan es toca el nostre patrimoni, la família o la imatge pública. Tots som diferents, però penso que mentim, enganyem i defraudem molt més del que ens sembla, i si no ho fem més, és perquè hem calculat risc i benefici i no ens surt a compte. Quan no ens veu ningú, quan Hisenda no pot seguir els nostres ingressos, quan el client no descobrirà la trampa, quan tenim l'ocasió, som els campions d'autojustificar-nos i treure avantatge en qualsevol negociació.

Per mi és trist reconeix-ho, però l'ètica la guardem per les aparences i som capaços de viure a costa del sofriment humà i de l'esgotament dels recursos del planeta. Sabem que els nens moren i pateixen a les mines de Coltan, que els porcs viuen amuntegats sobre els seus purins esperant a ser degollats i que les vaques són violades sistemàticament per separar-les dels seus fills i extreure'ls la llet dels seus pits amb xucladors dolorosos.

No hi ha prou paraules per expressar tot el sofriment necessari perquè jo tingui aquesta vida de privilegi.

Puc deixar de menjar animals, no beure llet i tenir un telèfon Fairphone, o consumir comerç just, ecològic i ètic, però no t'enganyis, l'art d'enganyar és subtil i la vida no és el paradís de la justícia ètica.

8 Tots mentim o defraudem, cadascú a la seva manera.

9 Ensenyar o aprendre

No és el mateix ensenyar que aprendre. Imaginem l'escenari en què algú et vol ensenyar el que he explicat en les pàgines anteriors. És a dir que partim de la base que no es tractaria ja d'opinions, sinó de coneixement, d'autèntiques idees que cal transmetre a una persona concreta. El pedagog, el docent, el professor i tot el seu equip fan una feina extraordinària i preparen un curs de 100 hores amb vídeos, àudios, entrevistes, fórmules matemàtiques, i experiències pràctiques d'observació del moviment dels planetes i del tarannà de les persones. Ara el professor, el docent, l'autoritat educativa i tot el seu equip projecten aquest coneixement de forma ordenada sobre l'espai de l'ensenyat, i imparteixen 100 hores d'activitat frenètica esperant a què tu siguis ensenyat. En la meva opinió t'han mostrat molt de coneixement, però és probable que no hagis après res. Si a més han aconseguit pressionar-te perquè hi dediquis una mica de temps a l'estudi, et posen algun examen i et condicionen amb algunes qualificacions, probablement aconsegueixen que aprovis els exàmens, repeteixis alguns conceptes i durant un breu temps puguis manejar algunes dades. Ara potser recordes que la terra gira a velocitat supersònica, i potser has reflexionat prou per pensar que a peu dret al pol nord la velocitat és quasi zero, que situat a Ginebra vas just sota la velocitat del so, i que a Tromso no arribes als 600 km/h. Així i tot, és molt poc probable que puguis calcular o almenys aproximar la velocitat de rotació de la lluna. Va, fem pregunta d'examen. Quina és la velocitat de rotació de la lluna sobre si mateixa a l'altura del seu equador?

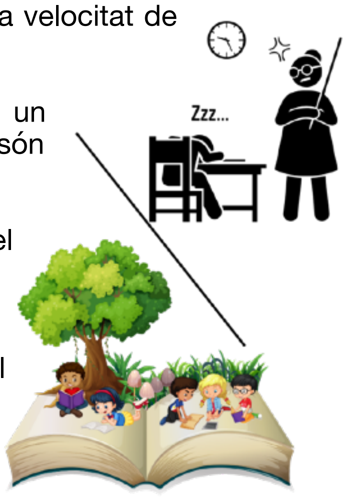

Ensenyar i aprendre són dues activitats que em costa relacionar

Digues un número. Serà supersònic com a la terra? Més lent, com un Fórmula 1, o com un passeig a 4 km/h? Doncs lamento dir-te que són només 11 metres per hora!

Ara donem-li la volta a l'equació. Oblidat del professor, del docent, del pedagog, tot el seu equip i el curs de cent hores, i posa't al lloc de l'aprenent. L'aprenent és una persona amb ganes d'aprendre, que després d'un estímul de l'atzar decideix aprendre com funciona el món a fi de tenir una opinió pròpia. És a dir no està buscant reproduir el coneixement dels altres, sinó elaborar la seva pròpia interpretació a partir del coneixement existent. És allò que en diem caminar i fer un passet més a espatlles de gegants. Aquí sí que hi ha aprenentatge, transmissió de coneixement i construcció d'opinió que perdurarà a llarg termini.

Bé, entre els dos punts, el del que intenta ensenyar projectant coneixement als peus d'un altre, i el del que intenta aprendre escodrinyant i observant atentament entre biblioteques, internet o simplement sobre l'entorn que l'envolta, està ple de circumstàncies en les quals aprenem coses, actituds, rutines i enormes coneixements que ens permeten formar-nos una opinió. Aquest aprenentatge es dona dia a dia a partir de l'observació, i també del que lliga les emocions en un fet determinat. El que aprenem té molt a veure en les emocions associades al moment de l'aprenentatge. Aprendre és quelcom a l'abast de qualsevol persona i de qualsevol gos per exemple. Però ensenyar a un altre de forma unilateral com un pintor pinta una paret, o un carnisser talla un cos, no em sembla possible.

I és clar, tenint aquesta opinió, no aspiro a ensenyar-te res, i ho he preparat un curs superdidàctic de cent hores, sinó que em limito a deixar opinions condensades a partir de la meva particular experiència. Si tu vols aprendre alguna cosa, ja cerqueràs entre les idees dels gegants, o potser el coneixement et trobarà atent en algun racó de món.

9 Es pot aprendre, però no ensenyar.

10 Relativitat infinita.

Vaig néixer el 03-14-1956, a Amèrica en diuen el dia Pi, és a dir el dia en què es commemora la famosa relació entre el diàmetre i la circumferència de 3,1415926535… per sort no vaig néixer el 1592. També en diuen el dia de la relativitat per ser la data en què va néixer Albert Einstein el 1879. Aquest parell de coincidències tenen influència en la meva vida, però no per raons de numerologia i astrologia, sinó per raons de química i biologia. M'explico una mica més, encara que en els capítols anteriors hauràs pillat ja alguna pista.

El conjunt de la societat ha projectat als meus peus les dues coincidències, -Einstein i Pi- i un conjunt d'etiquetes associades. La projecció s'ha reflectit en la meva ment junt amb les meves projeccions i d'aquí en surten connexions neuronals. Aquestes connexions electroquímiques recorren el sistema nerviós i connecten amb el sistema endocrí que allibera hormones com la dopamina i l'oxitocina. Això dispara el meu estat d'ànim i les emocions, de manera que acaben fent que em faci gràcia néixer el mateix dia que Einstein i fixar la relativitat en la meva mirada al món. Com pots veure no necessito explicacions psicològiques, o astrològiques per justificar aquesta manera de viure. N'hi ha prou entre la química i la biologia estesa sobre una física que coneixem poc.

Les hormones poden modular l'activitat neuronal i, per tant, impactar com percebem situacions o responem emocionalment. Les hormones actuen com a missatgers químics al cos, els neurotransmissors faciliten la comunicació entre neurones, i les neurones són les unitats funcionals que transmeten informació a través del sistema nerviós. Juntes, aquestes entitats químiques tenen un paper crucial en la regulació del comportament humà i les funcions corporals. Pura química!

I ara que tenim la relativitat impregnant les ulleres, anem a mirar que passa amb el bé i el mal. Si mirem les notes, el conjunt de números de l'1 al 10, els bons, els aprovats i excel·lents són els alts, del cinc al deu, i els baixos són els dolents i els suspesos. Si ens fixem en la primera meitat del conjunt tindrem una qualificació de cinc estrelles, en què el quatre s'ha convertit en un notable alt. Si en fem una classificació esportiva l'u serà indiscutiblement a dalt del pòdium mentre el deu tindrà un premi de consolació. En tots els casos, en tots els conjunts tenim extrems que etiquetem com a bons i dolents, o millors i pitjors amb una sèrie de punts intermedis que considero en una campana de Gaus. El bé i el mal, els veig com els extrems d'una corda. En podríem extirpar el mal escapçant l'extrema dreta de la corda, però ara tindríem dues cordes, amb dos extrems a cada una. Si compliquem la corda de la vida, i li fem un grapat de nusos mariners al voltant de persones i conjunts diversos ben entortolligats, ens és fàcil posar etiquetes a qualsevol nus, però al mateix temps ens és impossible entendre la tipologia de la corda o saber si estem a prop o lluny d'un extrem. Soc més alt que una formiga i menys que una girafa, però ser alt o baix no ho pots considerar bo o ni tan sols un avantatge. Si et toca la loteria i pots pujar a l'Everest en solitari, és probable que també t'arruïnis o perdis alguns dits per congelació.

Totes les monedes tenen dues cares, i el futur sempre és diferent del que hem imaginat. No t'hi amoïnis, gents, ni mica, ni gota, i abans d'acabar, deixem donar una mirada a Pi, un número relatiu que és irracional i infinit, que es mostra rellevant entre moltes altres coses per connectar les fórmules de Wallis del segle XVII amb la variabilitat quàntica de l'àtom d'hidrogen. Que fàcil és adonar-nos que no tenim ni idea de res, i que només tenim un coneixement ínfim d'algunes cosetes que han reclamat l'atenció al nostre voltant.

10 Bo i dolen, millor i pitjor, i tot el que diem són opinions esbiaixades.

Punt i seguim ;-)